Evaluatie
Kerkbalans Nieuwe Stijl

dr. Ton Bernts
drs. Joris Kregting

Rapport nr. 610, april 2011

KASKI

Inhoudsopgave

Conclusies en aanbevelingen 5

Inleiding 7

1 Bekendheid en deelname Kerkbalans Nieuwe Stijl 9
- 1.1 PKN-gemeenten 9
- 1.1.1 Bekendheid 9
- 1.1.2 Toepassing 9
- 1.2 R.-k. parochies 12
- 1.2.1 Bekendheid 12
- 1.2.2 Toepassing 13
- 1.3 Samenvatting 16

2 Ontwikkeling opbrengst en Nieuwe Stijl 17
- 2.1 PKN-gemeenten 17
- 2.2 R.-k. parochies 19
- 2.2.1 Ontwikkeling opbrengst 19
- 2.2.2 Ontwikkeling opbrengst en Nieuwe Stijl 20
- 2.3 Samenvatting 21

3 Ervaringen van gemeenten en parochies met Kerkbalans Nieuwe Stijl 23
- 3.1 Vraagstelling en opzet 23
- 3.2 Pilotgemeenten en -parochies 24
- 3.3 Grote inzet en positieve ontwikkeling van de opbrengst 30
- 3.4 Grote inzet, maar geen positieve ontwikkeling van de opbrengst 36
- 3.5 Conclusies 42

Conclusies en aanbevelingen

Conclusie 1: Positief effect aantoonbaar

Hoewel we onze analyse hebben moeten baseren op een beperkt aantal gegevens, blijkt dat de toepassing van Kerkbalans Nieuwe Stijl een positief effect heeft op de opbrengst. De interviews bevestigen dit ook en versterken het positieve effect zelfs nog. Ze laten zien dat niet zozeer het al dan niet actief zijn, maar juist de kwaliteit en intensiteit van de geldwervende activiteiten verschil uitmaken.

Aanbeveling 1: Kerkbalans Nieuwe Stijl met de strategieën verbreden en verdiepen dient voortgezet en geïntensiveerd te worden.

Conclusie 2: Implementatie hapert

De implementatie van Kerkbalans Nieuwe Stijl is nog verre van voltooid. Het aantal parochies en gemeenten die verbreding en verdieping kwalitatief en intensief toepassen, is beperkt. Er bestaan serieuze belemmeringen voor verdere implementatie. Kerkrentmeesters en penningmeesters zien de urgentie niet, twijfelen aan het effect of vrezen zelfs negatieve reacties, of zien geen mogelijkheden qua vrijwilligers of qua automatiseringsmogelijkheden. Er bestaan met andere woorden aan de lokale basis nogal wat weerstanden en belemmeringen. Het vermijden van cognitieve dissonantie lijkt hierbij ook een rol te spelen: men doet of kan het niet, dus vindt men het ook niet zinvol.

Aanbeveling 2: De voorlichtings- en implementatiecampagne voor Kerkbalans Nieuwe Stijl vraagt om een nieuwe impuls. Gedacht dient hierbij te worden aan: onderlinge uitwisseling, een helpdesk, het doorgeven van good practices, verbetering van de automatisering, verdere ontwikkeling van de beschikbaarheid en/of toegankelijkheid van een ledenbestand met daarin de giften, en het communiceren van een ‘sense of urgency’.

Conclusie 3: Lokale uitvoering kent beperkingen

De lokale uitvoering kent duidelijk beperkingen. Die betreffen o.a. de kwaliteit van de uitvoering, de middelen, de attitude en de continuïteit. Uit de interviews blijken deze beperkingen van een vrijwilligersorganisatie: men zoekt zijn eigen weg en eigen informatiebronnen, men heeft niet altijd de juiste of voldoende mensen of technologie voor handen, men is, met name in r.-k. kringen, nogal voorzichtig in de richting van andere kerkleden en zeker van nominale leden (verbreden vindt men dan ook moeilijker dan verdiepen), en bij een wisseling van wacht begint de opvolger niet zelden weer van voren af aan. Vooral kleine parochies en gemeenten hebben het lastig om deze

professionaliseringsslag te maken. De vraag dringt zich op of de onder conclusie 2 genoemde implementatieproblemen wel afdoende kunnen worden opgelost op lokaal niveau.

Aanbeveling 3: De implementatie van Kerkbalans Nieuwe Stijl dient sterker centraal ondersteund te worden, via maatwerk en advies ter plaatse, of – een stap verder – via gedeeltelijke of gehele centrale uitvoering. Ook onderzoek en ontwikkeling kan op deze manier versterkt worden.

Inleiding

Achtergrond

In 2005 heeft de Interkerkelijke Commissie Geldwerving (ICG) aan bureau WWAV de opdracht gegeven voor de ontwikkeling van een nieuwe communicatiestrategie voor Kerkbalans. In 2006 is voorzichtig begonnen met de eerste pilots en implementatie van de nieuwe strategie, onder de titel Kerkbalans Nieuwe Stijl.

Nu, eind 2010/begin 2011, loopt de vernieuwde geldwerving op enkele plaatsen al vijf jaar, en twee of drie jaar in de meeste gemeenten en parochies waar ze wordt toegepast. Voor de ICG een goed moment om het effect van Kerkbalans Nieuwe Stijl te evalueren. Hiertoe is aan het Kaski verzocht een onderzoek uit te voeren.

Het Kaski heeft zich hierbij gericht op de effecten van de nieuwe campagne: de mate van bekendheid en deelname van gemeenten en parochies, de financiële opbrengsten en de problemen die zich mogelijk lokaal voordoen bij de uitvoering van Kerkbalans Nieuwe Stijl.

Vraagstelling

De onderzoeksvragen zijn als volgt:

1. Hoe heeft de bekendheid met Kerkbalans Nieuwe Stijl, en met de strategieën verbreden en verdiepen, zich ontwikkeld in gemeenten en parochies?
2. In welke mate wordt Kerkbalans Nieuwe Stijl, i.c. verbreden en verdiepen, toegepast?
3. Wat is de opbrengst van de invoering van Kerkbalans Nieuwe Stijl?
4. Wat is er procesmatig te concluderen over de toepassing van Kerkbalans Nieuwe Stijl? Welke problemen zijn er in gemeenten en parochies? Wat gaat goed en wat niet?

Uitvoering

Voor de beantwoording van de eerste drie onderzoeksvragen is een secundaire analyse uitgevoerd op twee datasets. De eerste dataset is afkomstig uit de inlichtingenstaten die de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving jaarlijks verstuurt aan de gemeenten over de deelname en opbrengst van Kerkbalans. Voor ons doel is inlichtingenstaat van 2010 geanalyseerd (n=487 gemeenten) waarin de inkomsten uit 2009 en 2010 staan. Koppeling met eerdere gegevens bleek niet mogelijk . Tevens zijn enkele voorlopige gegevens uit de inlichtingenstaat 2011 meegenomen. Deze gegevens van 334 gemeenten kwamen vlak voor de opleveringsdatum van dit rapport beschikbaar.

De tweede dataset is afkomstig uit de drie monitoren Kerkbalans (2007-2009) die het Kaski in de parochies heeft uitgevoerd. De data hebben betrekking op 483 parochies. Beide datasets zijn representatief qua ledental van de gemeenten en parochies en qua geografische ligging (voor gemeenten kerkprovincie en voor parochies bisdom en stedelijkheid). Hiermee geven ze een betrouwbaar beeld voor de hele Protestantse Kerk in Nederland en voor de hele Rooms-Katholieke Kerk.

Voor de beantwoording van vraag vier (de proces-analyse) zijn 20 telefonische interviews gehouden met kerkrentmeesters en penningmeesters. Het betrof meer specifiek:

- 4 pilot-gemeenten en 4 pilot-parochies die vanaf het eerste uur hebben deelgenomen aan Kerkbalans Nieuwe Stijl;
- 3 gemeenten en 3 parochies die veel energie stoppen in de uitvoering van Kerkbalans en elementen van Nieuwe Stijl gebruiken, en met succes;
- 3 gemeenten en 3 parochies die veel energie stoppen in de uitvoering van Kerkbalans en elementen van Nieuwe Stijl gebruiken, echter zonder succes.

Opzet rapport

In hoofdstuk 2 geven we eerst de resultaten met betrekking tot de bekendheid met en invoering van Nieuwe Stijl in de gemeenten en parochies. In hoofdstuk 3 wordt vervolgens de ontwikkeling van de opbrengst van Kerkbalans onder de loep genomen en geanalyseerd hoe deze samenhangt met Kerkbalans Nieuwe Stijl.
In hoofdstuk 4 vindt de procesanalyse plaats. Van alle 20 interviews met gemeenten en parochies is een kort verslag opgenomen.

1 Bekendheid en deelname Kerkbalans Nieuwe Stijl

1.1 PKN-gemeenten

1.1.1 Bekendheid

De bekendheid met Nieuwe Stijl en met de strategieën verbreden en verdiepen is pas in de inlichtingenstaat uit 2011 niet bevraagd. Nagenoeg alle gemeenten (93%) zeggen bekend te zijn met de nieuwe strategie. In 2007 gaf 60% van de gemeenten aan dat zij een voorlichtingsavond over Kerkbalans Nieuwe Stijl hadden bezocht. Aangezien de voorlichting en informatieverstrekking met betrekking tot Nieuwe Stijl uiteraard ook na die tijd zijn doorgegaan, is het cijfer van 93% bekendheid in 2011 aannemelijk.

1.1.2 Toepassing

Ook de toepassing van elementen uit Kerkbalans Nieuwe Stijl is pas rechtstreeks bevraagd in 2011. Van de gemeenten die de inlichtingenstaten hebben ingevuld, geeft 58% aan bepaalde elementen van Kerkbalans Nieuwe Stijl toe te passen. Dit cijfer wordt ondersteund door gegevens uit eerdere inlichtingenstaten waaruit bleek dat in 2010 45% van de gemeenten overweegt elementen toe te passen en nog eens 16% expliciet aangeeft dit al te doen. Vooral in 2009 heeft de toepassing een sterke impuls gekregen.
Kijken we naar afzonderlijke activiteiten, dan zegt ongeveer 60% te segmenteren bij de aanschrijving van de gemeenteleden (veelal een vorm van verdieping) en ongeveer 25% zegt telefonisch niet-bijdragende leden te benaderen (een vorm van verbreden).

Redenen van gemeenten om Nieuwe Stijl *niet* in te (willen) voeren zijn divers van aard. Ze zijn te groeperen onder de noemers: niet nodig, niet effectief en niet mogelijk:

- niet nodig: vaak stelt men dat de actie al goed verloopt en men daarom geen noodzaak ziet tot wijziging van Kerkbalans;
- niet effectief: met name in kleine gemeenten denkt men dat het weinig zal opleveren, mede omdat men het kleine aantal leden goed kent. Sommigen gaan zelfs een stap verder en menen dat een al te assertieve actie ook negatief kan uitwerken en gemeenteleden overvraagd worden;
- niet mogelijk: met name kleine gemeenten zeggen dat men de mankracht niet ervoor heeft. Er is ook een groep gemeenten die in een fusieproces zit en/of met een onduidelijke personele bezetting; dit zorgt ervoor dat invoering van Nieuwe Stijl ongelegen komt.

Door de jaren heen worden deze redenen steeds weer genoemd.

Wat betreft de kenmerken van gemeenten die Kerkbalans Nieuwe Stijl toepassen, zijn we afhankelijk van de inlichtingenstaat uit 2010 waarin zoals al gezegd slechts naar beoogde toepassing is gevraagd. Hieruit blijkt dat in de kerkprovincie Friesland en in de zeer kleine gemeenten (tot 500 leden) deze bereidheid het laagste is. Deze twee kenmerken hangen overigens niet samen, zodat het gaat om afzonderlijke effecten. Vooruitlopend op de analyse in hoofdstuk 4 over de opbrengsten kan worden gesteld dat hoge opbrengsten juist voorkomen in kleine gemeenten en in Friesland, en dat dit kennelijk de toepassing van Nieuwe Stijl remt. Verder is er sprake van een hoge graad van toepassing in de kerkprovincies Overijssel & Flevoland en Noord-Brabant & Limburg, die overigens geen opvallend hoge of lage opbrengsten kennen.

Figuur 1.1 Overweging om in 2010 Nieuwe Stijl toe te passen, naar kerkprovincie (n=431; in %)

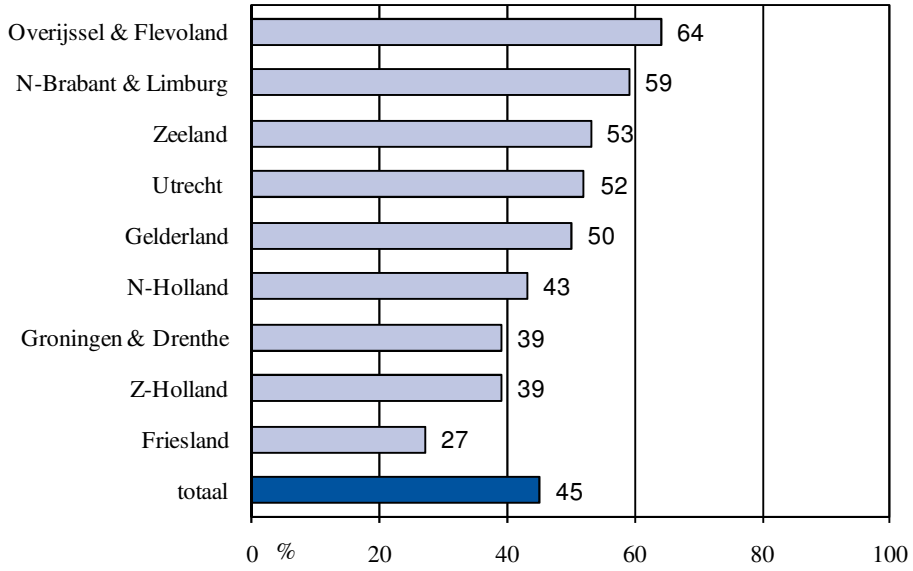

Figuur 1.2 Overweegt om Nieuwe Stijl toe te passen, naar ledental (n=388; in %)

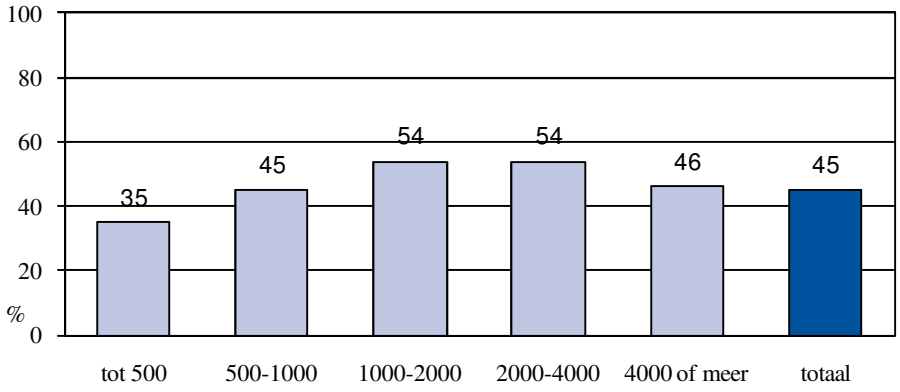

Uit de inlichtingenstaten blijkt tot slot dat nagenoeg alle gemeenten (95%) hun leden persoonlijk benaderen, dat wil zeggen dat de leden persoonlijk bezocht worden bij het brengen van de enveloppe en bij het ophalen van het antwoord op Kerkbalans. En 3% van de gemeenten stuurt een persoonlijk bedankbriefje als leden een toezegging doen of een bijdrage geven; de overige gemeenten bedanken hiervoor meer in algemene zin in het kerkblad.

1.2 R.-k. parochies

1.2.1 Bekendheid

De bekendheid van Kerkbalans Nieuwe Stijl nam tussen 2007 en 2008 duidelijk toe, van 62% naar 71%, maar stagneerde in 2009. De bekendheid in de bisdommen 's-Hertogenbosch en Roermond (in 2009 ruim de helft voldoende tot goed bekend) blijft achter bij de andere bisdommen (70-90%).

Figuur 1.3 Ontwikkeling bekendheid Nieuwe Stijl 2007-2009 (n=652-729; in %)

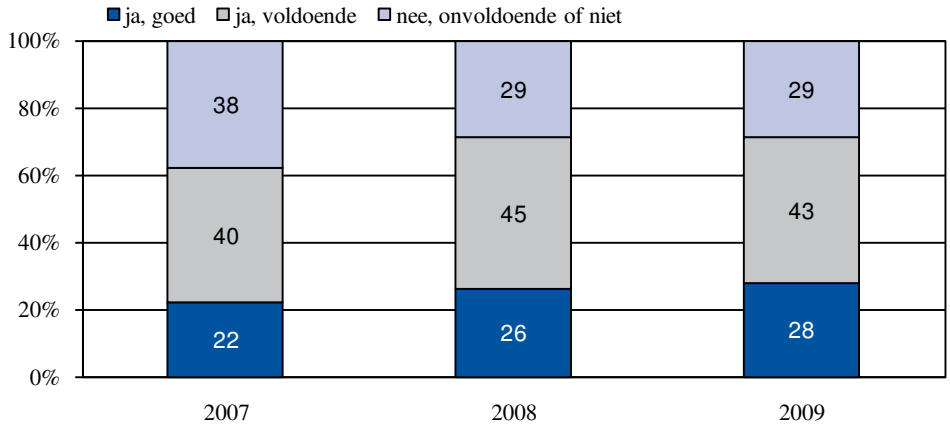

Figuur 1.4 Bekendheid Nieuwe Stijl 2009 naar bisdom (n=615; in %)

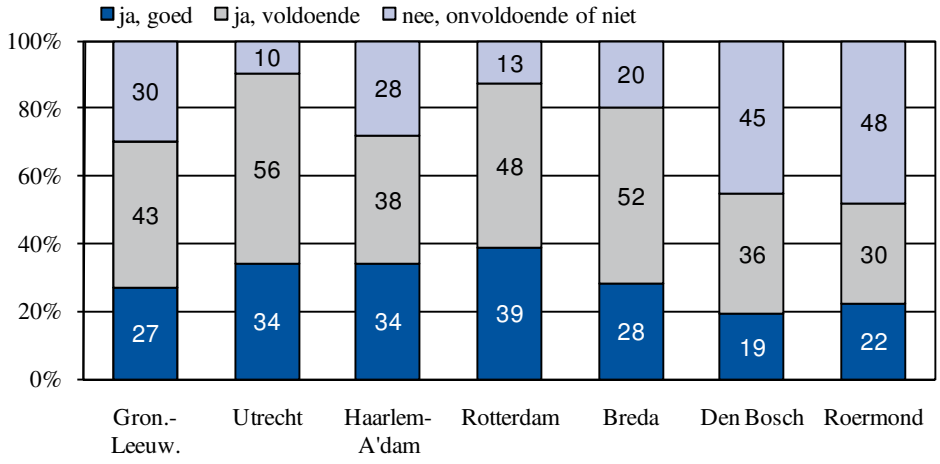

1.2.2 Toepassing

Van de parochies past 13% naar eigen zeggen verbreden toe en slechts 7% verdiepen. Er heeft in de afgelopen jaren niet of nauwelijks ontwikkeling plaatsgevonden in deze percentages.

Figuur 1.5 Toepassen verbreden en verdiepen 2007-2009 (n=655-736; in %)

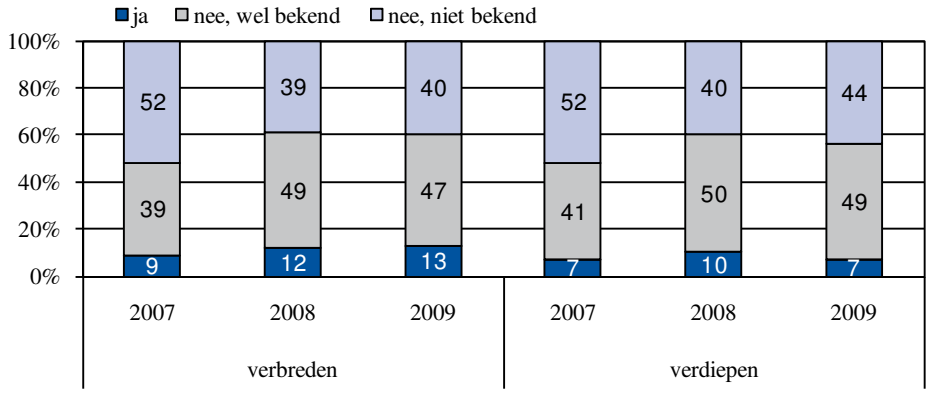

De bekendheid met en toepassing van verbreden en verdiepen is in de bisdommen 's-Hertogenbosch en Roermond lager dan in andere bisdommen. In de bisdommen Haarlem-Amsterdam en Rotterdam past ruim 20% van de parochies verbreden toe.

Figuur 1.6 Toepassen verbreden en verdiepen 2009 naar bisdom (n=617-622; in %)

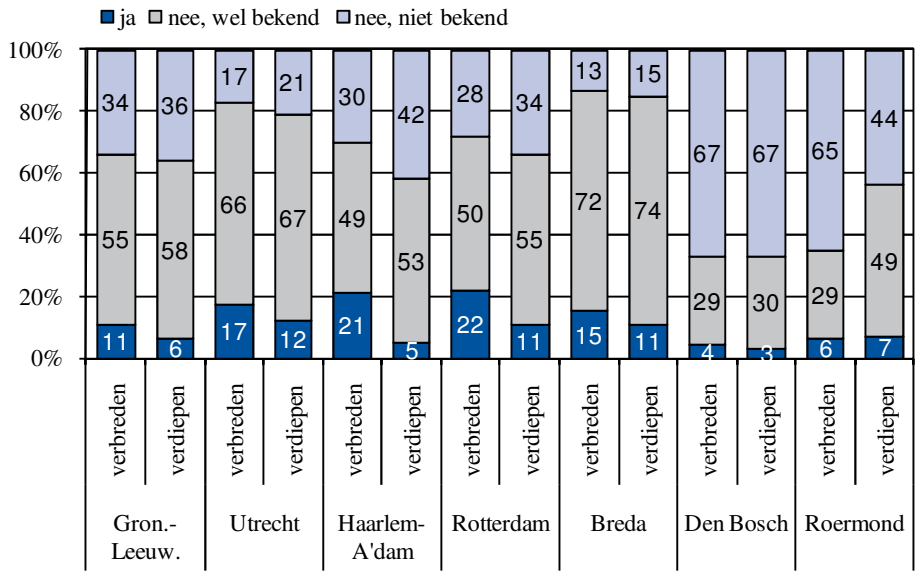

Figuur 1.7 Toepassen verbreden en verdiepen 2009 naar parochiegrootte (n=617-622; in %)

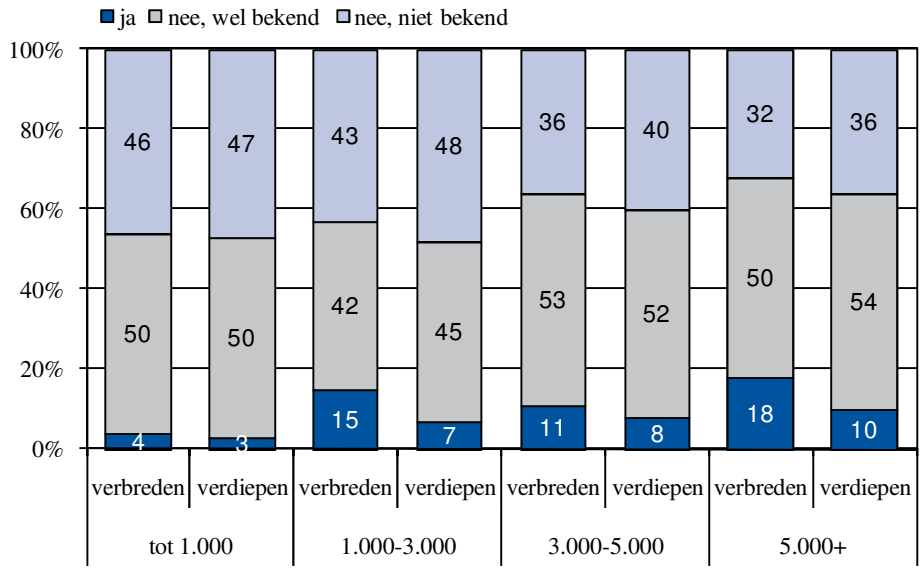

In hele kleine parochies worden verbreden en verdiepen bijna helemaal niet toegepast. De grootste parochies zijn het meest actief.

Naast de algemene vraag 'Past uw parochie verbreden en/of verdiepen toe?' zijn ook concrete activiteiten van parochies geïnventariseerd. Het gaat om de volgende kenmerken:

1. Het persoonlijk afgeven én ophalen van het materiaal.
2. Het gebruik van een gepersonaliseerde brief.
3. Het gebruik van een zelf samengestelde folder.
4. Het aanbieden van informatie over schenkingen in het materiaal.
5. De pogingen om de bijdrage van parochianen te beïnvloeden (met een richtbedrag/percentage, met een inflatiecorrectie en/of met het verzoek om kleine bedragen te verhogen).
6. De benadering van parochianen die wel een bijdrage hebben toegezegd maar niet hebben betaald. (aangeduid met weifelaars type 1).
7. De specifieke benadering van parochianen die niets hebben toegezegd maar dit voorgaande jaren wel deden (aangeduid met weifelaars type 2).
8. De specifieke benadering van afhakers (parochianen die al enkele jaren niets geven, maar daarvoor wel).
9. De specifieke benadering van niet-bijdragers (parochianen die nog nooit iets hebben gegeven).
10. De aparte benadering van nieuwe parochianen (voordat ze voor Kerkbalans worden benaderd).

Dit levert de volgende figuur op:

Figuur 1.8 Activiteiten parochies uitvoering Kerkbalans 2007-2009 (660-804; in %)

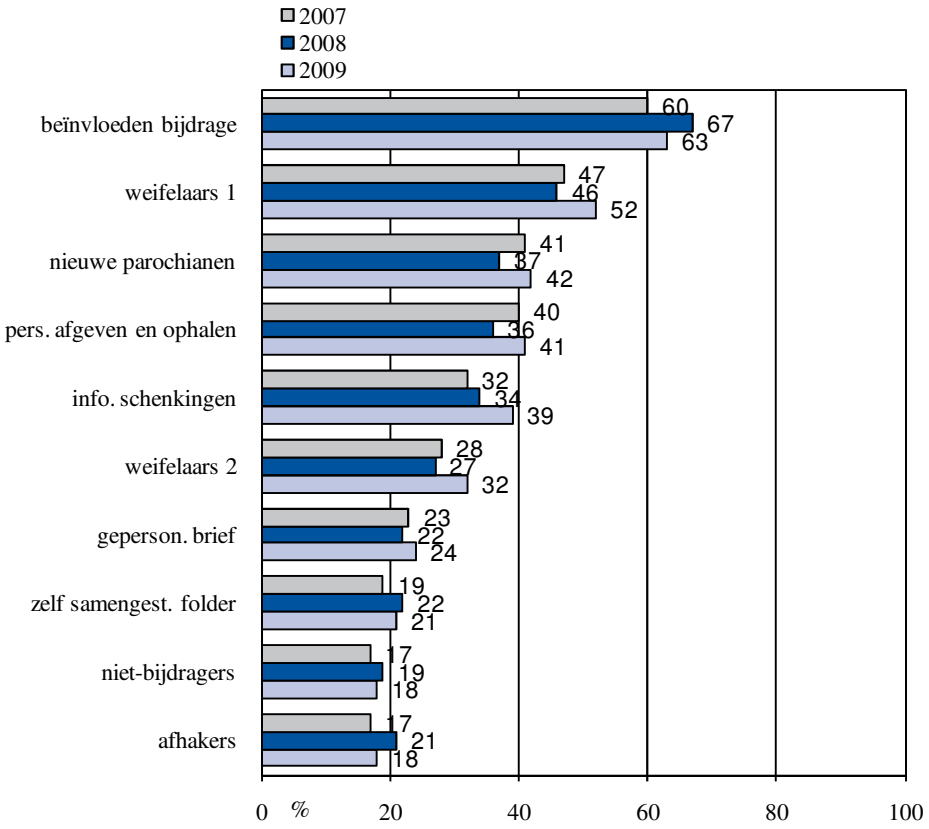

De bovenstaande tien kenmerken van de uitvoering van Kerkbalans kunnen per parochie worden omgezet in een activiteitsscore (het aantal van de tien activiteiten dat wordt uitgevoerd). De meeste parochies (in 2009 88%) voeren maximaal vijf van de tien activiteiten uit en de helft van de parochies zelfs maximaal drie. In de zuidelijke bisdommen Breda, 's-Hertogenbosch en Roermond zijn de activiteitsscores gemiddeld nog wat lager. Er is tussen 2008 en 2009 wel sprake van een lichte toename van de gemiddelde activiteit (van 3,2 naar 3,5 activiteiten), hoewel het aandeel zeer actieve parochies (met zes of meer activiteiten) met iets meer dan 10% stabiel blijft. Deze trend komt derhalve overeen met de stabiel blijvende cijfers wat betreft toepassing van verbreden en verdiepen.

De cijfers over de diverse activiteiten vormen ook een nadere interpretatie van de eerder genoemde percentages met betrekking tot verbreden en verdiepen. Definiëren we verbreden in de specifieke betekenis van het benaderen van parochianen die nog nooit een bijdrage hebben gegeven en/of parochianen die hiermee al enkele jaren zijn gestopt, dan komen we tot een gecombineerd cijfer van 25% van de parochies die dit

toepast. Deze groep is dus bijna tweemaal groter is dan de groep die desgevraagd aangeeft aan verbreding te doen. Onze verklaring hiervoor is als volgt. Enerzijds passen sommige parochies activiteiten toe zonder dat zij weten dat dit verbredingsactiviteiten zijn; het zijn voor hen wellicht bekende activiteiten die zij al jaren uitvoeren. Anderzijds zal de kleine groep van 13% van de parochies die expliciet aangeeft aan verbreding te doen, veelal meerdere verbredingsactiviteiten uitvoeren en zich wellicht ook kenmerken door een meer assertieve opstelling.

Verdiepen in de zin van positieve beïnvloeding van de hoogte van de bijdrage middels een richtbedrag, een inflatiecorrectie en/of het verzoek om kleine bedragen te verhogen, zien we bij 60% van de parochies. Net als bij verbreden ligt dit percentage veel hoger dan de 7% van de parochies die expliciet meldt aan verdieping te werken. Ook nu weer is onze verklaring dat verdieping zoals parochies dit zelf zien, een combinatie van activiteiten betekent (bijvoorbeeld segmentatie, expliciete richtbedragen, referentie aan eerder gegeven bedragen, e.d.) en een bewuste uitvoering van geldwerving die verder gaat dan een algemene oproep om de bijdragen iets te verhogen.

1.3 Samenvatting

Van de PKN-gemeenten kent 93% Kerkbalans Nieuwe Stijl en/of verbreden en verdiepen, hetgeen hoger is dan bij de r.-k. parochies, waarvan 70% Nieuwe Stijl kent en 60% verbreden en verdiepen. De bekendheid is in de loop der jaren gegroeid. Voorts zegt 58% van de gemeenten elementen van Nieuwe Stijl toe te passen. In de parochies is de toepassing veel lager, circa 10%. Waarschijnlijk is dit een onderschatting, omdat een deel van de parochies wel verbredings- en verdiepingsactiviteiten blijkt uit te voeren. Zo benadert 25% op specifieke wijze parochianen die niet bijdragen of daarmee zijn gestopt (verbreden) en probeert 60% van de parochies wel degelijk de bijdragen van parochianen te beïnvloeden (verdiepen). Wel vermoeden wij dat de intensiteit en kwaliteit van de uitvoering hoger ligt bij parochies die expliciet aangeven verbreden of verdiepen toe te passen.
Gebieden die achterblijven met Nieuwe Stijl zijn zuidelijk katholiek Nederland en de PKN-kerkprovincie Friesland. Hetzelfde geldt voor kleine gemeenten en parochies; hierin is de betrokkenheid vaak groter en kent men de leden persoonlijk, waardoor men verbreding en verdieping minder nodig of effectief acht.

2 Ontwikkeling opbrengst en Nieuwe Stijl

2.1 PKN-gemeenten

Tussen 2007 en 2009 nam de opbrengst Kerkbalans in de PKN-gemeenten toe van € 190,2 miljoen naar € 193,7 miljoen; voor 2010 wordt geschat dat de opbrengst nagenoeg stabiel zal blijven, € 193,2 miljoen.

Figuur 2.1 Ontwikkeling opbrengst Kerkbalans 2007-2010 (in miljoenen euro's)

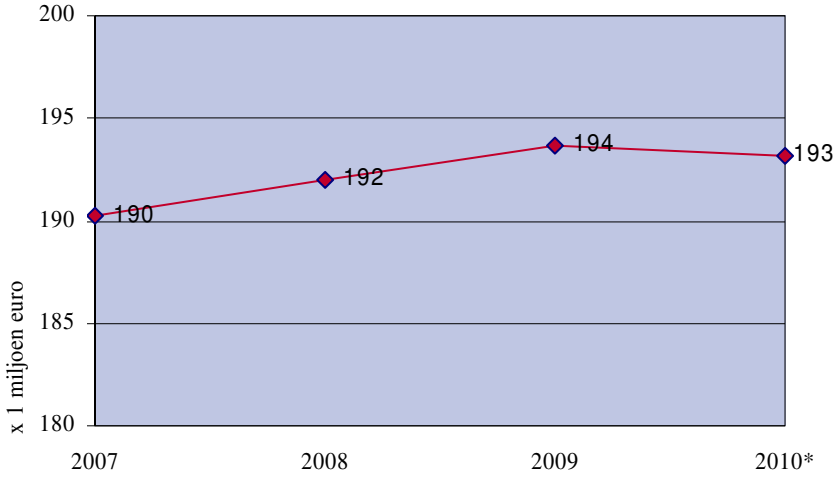

* Schatting.

Deze stabilisering zien we terug als we de gemeenten indelen naar de ontwikkeling van hun toezeggingen tussen 2009 en 2010 (figuur 2.2). Gemeenten waarin de toezeggingen stijgen, houden die waarin er sprake is van een afname in evenwicht. De ontwikkeling van de toezeggingen tussen 2009 en 2010 is positiever in de kerkprovincies Utrecht en Friesland en zorgelijker in de kerkprovincie Noord-Holland.

Figuur 2.2 Ontwikkeling toezeggingen 2009-2010 naar kerkprovincie (n=483; in %)

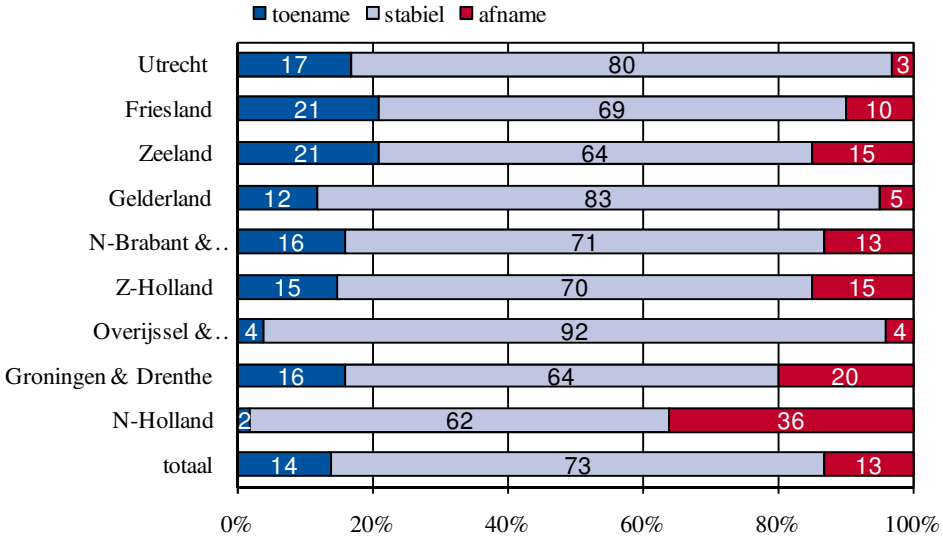

Figuur 2.3 Ontwikkeling toezeggingen 2009-2010 naar gemeentegrootte (n=429; in %)

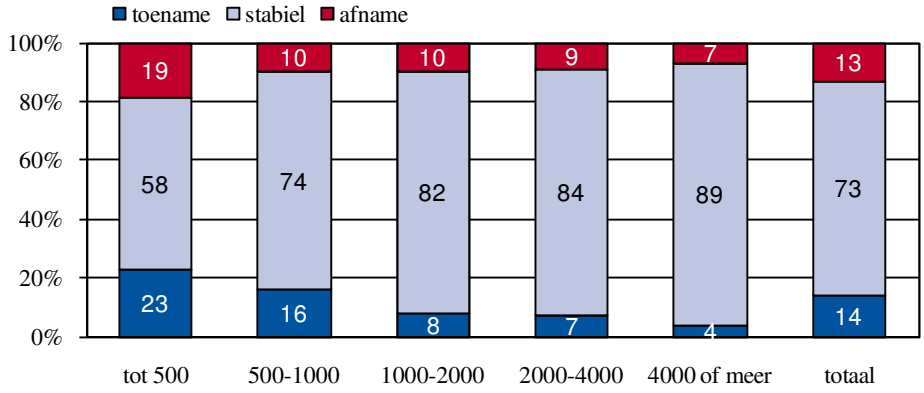

De opbrengst per gemeentelid bedraagt in 2009 € 91 (Bron hiervoor is de notitie *Voorlopige resultaten Kerkbalans 2010 en levend geld 2008-2009*).

Tot slot de invloed van Nieuwe Stijl op de opbrengst. Deze is voor PKN-gemeenten niet met zekerheid vast te stellen omdat voor 2011 onvoldoende duidelijk was welke gemeenten wel en niet Nieuwe Stijl uitvoeren. De overweging om al dan niet elementen van Nieuwe Stijl toe te passen, heeft geen invloed. De opbrengsten van gemeenten die dit overwegen, komt nagenoeg overeen met die van gemeenten die dit niet doen. Echter, zoals al aangegeven, geven de antwoorden op deze vraag onvoldoende inzicht in de feitelijke toepassing.

2.2 R.-k. parochies

2.2.1 Ontwikkeling opbrengst

Na de groeiende opbrengsten tot 2008 van Kerkbalans in de R.-K. Kerk stabiliseerde de opbrengst in 2009 op € 60,9 miljoen en wordt voor 2010 een daling voorspelt naar € 59,7 miljoen (bron: persmap Kerkbalans 2011). De opbrengst in 2009 komt neer op € 14 per parochiaan.

Figuur 2.4 Ontwikkeling opbrengst Kerkbalans 2006-2010 (in miljoenen euro's)

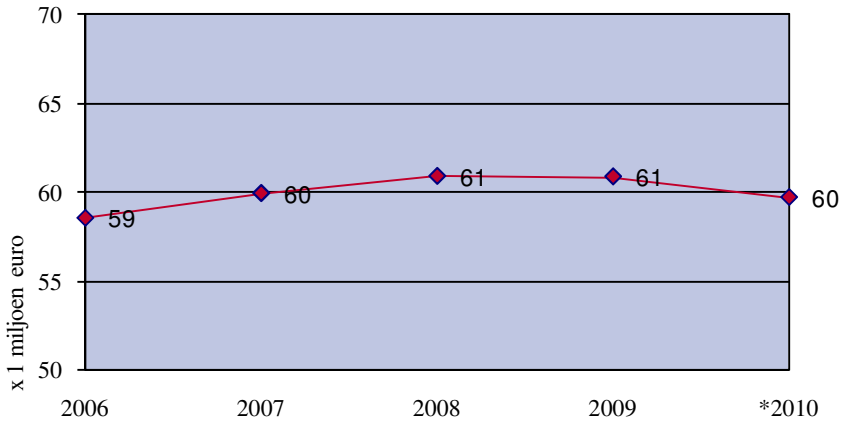

* Door parochies verwachte inkomsten per 1 september 2010

Vooral in de zuidelijke bisdommen 's-Hertogenbosch en Roermond is er recent sprake van een negatieve ontwikkeling. Er zijn geen grote verschillen naar parochiegrootte; in zowel kleine, middelgrote als grote parochies stijgen de opbrengsten enigszins tussen 2006 en 2008, stabiliseren ze in 2009 en zijn ze gedaald in 2010.

Tabel 2.1 Ontwikkeling opbrengst Kerkbalans 2006-2010 (in euro's x 1.000)

bisdom	*2006*	*2007*	*2008*	*2009*	*2010**
Groningen-Leeuwarden	3.430	3.573	3.602	3.632	
Utrecht	14.458	14.548	14.917	15.251	
Haarlem-Amsterdam	7.992	8.223	8.307	8.217	
Rotterdam	7.130	7.595	8.382	8.498	
Breda	5.575	5.730	5.765	5.772	
Den Bosch	11.409	11.641	11.407	11.114	
Roermond	8.537	8.613	8.502	8.372	
Nederland	58.531	59.923	60.882	60.856	59.700

* Schatting op basis van bijna 200 parochies (met betrouwbare opgave opbrengsten Kerkbalans) die in de Monitor Kerkbalans 2009 hun verwachte opbrengst voor 2010 doorgaven.

2.2.2 Ontwikkeling opbrengst en Nieuwe Stijl

Parochies die de afgelopen jaren verbreden en/of verdiepen toepasten[1], kennen een positievere ontwikkeling van hun opbrengst dan parochies die dit niet doen. Parochies die niet verbreden en/of verdiepen, hebben in 2010 gemiddeld een vergelijkbare opbrengst als in 2006. Parochies die dit daarentegen wel doen, hebben hun opbrengst vanaf 2006 gemiddeld met ruim 5% zien stijgen.

Figuur 2.5 Ontwikkeling opbrengst naar verbreden en/of verdiepen (n=177; ontwikkeling volgens index 2006 =100)

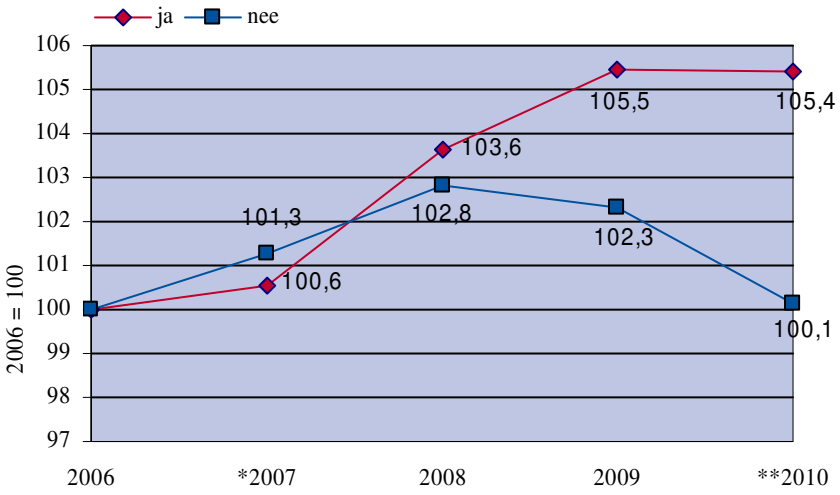

* De totale (landelijke) ontwikkeling 2006-2007 resulterend uit dit onderzoek (toename van 1,1%) wijkt af van de officiële cijfers uit tabel 4.1 (toename 2,4%). Voor andere jaren komen beide ontwikkelingen nagenoeg overeen.

** Door parochies verwachte bedragen per 1 september.

[1] Inclusief de parochies die hier pas in 2009 mee zijn begonnen. Als deze parochies worden weggelaten veranderen de resultaten *niet*.

2.3 Samenvatting

PKN-gemeenten halen per lid veel meer op (€ 91) dan de parochies (€ 14). Daarbij dient te worden aangetekend dat naar schatting eenderde van de ruim 4 miljoen katholieken zich niet als katholiek beschouwt, terwijl de PKN deze nominale leden in het verleden veelal heeft uitgeschreven. Als we hiervoor corrigeren, dan komt de gemiddelde bijdrage per katholiek op circa € 20, nog steeds aanzienlijk minder dan in de PKN.
Bij de parochies is er een duidelijk positief effect van de toepassing van verbreden en verdiepen op de ontwikkeling van hun opbrengst: de ontwikkeling van de opbrengst is vanaf 2006 ruim 5% hoger. Voor de PKN-gemeenten is helaas niet na te gaan wat het effect van Nieuwe Stijl op de ontwikkeling van de opbrengst is.

3 Ervaringen van gemeenten en parochies met Kerkbalans Nieuwe Stijl

3.1 Vraagstelling en opzet

Voor de beantwoording van vraag vier (de proces-analyse) zijn 20 telefonische interviews gehouden met kerkrentmeesters en penningmeesters. Het betrof meer specifiek:

- 4 pilot-gemeenten en 4 pilot-parochies die vanaf het eerste uur hebben deelgenomen aan Kerkbalans Nieuwe Stijl;
- 3 gemeenten en 3 parochies die veel energie stoppen in de uitvoering van Kerkbalans en elementen van Nieuwe Stijl gebruiken, en met succes;
- 3 gemeenten en 3 parochies die veel energie stoppen in de uitvoering van Kerkbalans en elementen van Nieuwe Stijl gebruiken, echter zonder succes.

De pilot gemeenten en parochies zijn geselecteerd uit de lijst die in de WWAV-evaluatierapportage is opgenomen. Er is gelet op gelijke verdeling van gemeenten en parochies, een variëteit m.b.t. verbreden en verdiepen, en geografische verdeling.

Uit de ingevulde inlichtingenstaten en parochiemonitor zijn twaalf gemeenten en parochies geselecteerd die veel energie stoppen in de uitvoering van Kerkbalans. Zij investeren in de benadering van niet-bijdragende huishoudens en in het persoonlijker benaderen van reeds bijdragende huishoudens. Dit gebeurt veelal onder de noemer van verbreden en verdiepen, maar dat hoeft niet per se.
Binnen deze groep actieve gemeenten en parochies maken we vervolgens onderscheid tussen degenen die een toename van de opbrengsten realiseren en degenen bij wie dit - ondanks hun grote inzet - niet lukt.

Er is gevraagd naar verschillende aspecten:

1. Heeft men de strategie uit de pilot vastgehouden? (alleen pilotgemeenten en –parochies)
2. Hoe voert men nu Kerkbalans uit?
3. Wat zijn de ervaringen en opbrengsten?
4. Werkt men samen, heeft men behoefte aan ondersteuning?
5. Overige opmerkingen?

3.2 Pilotgemeenten en -parochies

Gemeente 1 (verdiepen)

Uitvoering:
Deze gemeente past verdieping toe door diverse typen brieven te sturen al naar gelang de hoogte van de bijdrage. In de brieven wordt ook het eerder gegeven bedrag vermeld. Al naar gelang dit bedrag wordt een richtbedrag (gemiddeld benodigde bedrag per gemeentelid) of een verhogingspercentage genoemd. Ook wordt geprobeerd jongere generaties langzamerhand tot grotere bijdragen te bewegen.
Verbreding acht men weinig kansrijk. Wel probeert men jongeren te bewegen tot het geven van (bescheiden) bijdragen.

Opbrengsten en ervaringen:
Vanaf de start van de pilot zijn de bijdragen jaarlijks met bijna 3% gestegen. Ook de ervaringen zijn goed, men communiceert met de gemeenteleden zakelijk, op een transparante manier, over plannen en de bijbehorende prijskaartjes.

Samenwerking en ondersteuning:
Er is geen sprake van samenwerking, wel van ad hoc contacten. Informatie over hoe andere gemeenten het doen, wordt gehaald van internet. De website Kerkbalans wordt niet geraadpleegd.

Gemeente 2 (verbreden)

Uitvoering:
De ervaringen in de pilot zijn niet meer in beeld, er is een nieuwe kerkrentmeester. De gemeente voert de actie Kerkbalans uit volgens een vaste routine. Verbreden wordt niet (meer) toegepast, wel rappelleert men leden die niet toezeggen of toezeggingen niet voldoen. Men vraagt wel in de brief om het bedrag wat te verhogen.

Opbrengsten en ervaringen:
Opbrengsten lopen terug. Men heeft zorgen over de vergrijzing van de leden.

Samenwerking en ondersteuning:
Men heeft als wijkgemeente overleg met andere kerkrentmeesters in de gemeente. De website Kerkbalans wordt niet geraadpleegd.

Overig:
Men heeft soms problemen met de landelijke acties waarvan men in de lokale gemeente niet goed op de hoogte is.

Gemeente 3 (verdiepen)

Uitvoering:
In 2007 is de Kerkbalansadviseur langs geweest en heeft de gemeente in de brieven verhogingspercentages opgenomen, respectievelijk van 5% en in het tweede jaar 3%. Er is daarbij niet gesegmenteerd.
Verbreding blijft tot nog toe liggen, de jeugdbrief werkt niet.

Opbrengsten en ervaringen:
De opbrengsten zijn in het pilotjaar gestegen, met meer dan 10%. Daarna zijn de inkomsten gelijk gebleven. Men heeft moeite de jongere generaties te benaderen. Ook vindt de kerkrentmeester de kerkenraad weinig voortvarend en te terughoudend wat betreft een meer assertieve manier van geldwerving, omdat zij eerst goede pastorale contacten wil opbouwen.

Samenwerking en ondersteuning:
Men werkt niet samen, ook wordt de website Kerkbalans niet geraadpleegd. Wel krijgt men van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer benchmarks over het percentage deelnemers per leeftijdscategorie.

Gemeente 4 (verbreden)

Uitvoering:
Men heeft indertijd als college van kerkrentmeesters een belronde gedaan om extra bijdragers te krijgen. Er is geen informatie of deze nieuwe gevers zijn vastgehouden.
Met een aparte brief voor jongvolwassenen (vanaf 18 jaar) is men gestopt.
Voorts doet men op bescheiden schaal aan verdiepen. Iedereen krijgt dezelfde brief, en als minimumbedrag wordt € 150 genoemd. Men heeft zich voorgenomen stapje voor stapje zakelijker te gaan communiceren, en gemeenteleden persoonlijk aan te spreken. Daartoe wil men ook betere analyses gaan maken van de huidige bijdragen.
Men merkt op dat expertise rond geldwerving moeilijk is vast te houden in een vrijwilligersorganisatie.

Opbrengsten en ervaringen:
De opbrengsten blijven licht stijgen.

Samenwerking en ondersteuning:
Men werkt niet samen, wel wordt de website Kerkbalans geraadpleegd voor voorbeeldbrieven e.d. Men zou meer ondersteuning willen wat betreft succesverhalen of het effect van brieven.

Parochie 1 (verbreden)

Uitvoering:
Er is indertijd gebeld door WWAV ter verbreding en dit heeft goed resultaat gehad (15% meer gevers/toezeggingen). De geïnterviewde was daar overigens zelf niet bij betrokken. Hij weet niet of de nieuwe gevers zijn vastgehouden. Dit komt mede door de ervaren problemen met de nieuwe administratieve software (Navision). Er is recent ook verbreding geprobeerd via een folder in het parochieblad, maar dit heeft niets opgeleverd.
Men is zeer terughoudend om richtbedragen of percentages te noemen, mede omdat men de financiële positie van veel huishoudens zorgelijk vindt.
Er wordt veel energie gestoken in het ophalen van de enveloppen, maar men houdt de eer wel aan zichzelf: als parochianen niet willen bijdragen, is dat maar zo.
Met Navision kan men op dit moment niet uit de voeten, hetgeen belemmerend werkt bij de uitvoering, bijvoorbeeld wat betreft rappelleren.

Opbrengsten en ervaringen:
De opbrengsten blijven ongeveer stabiel.

Samenwerking en ondersteuning:
Men heeft naar eigen zeggen geen behoefte aan ondersteuning, men doet reeds al het mogelijk. Vanuit het bisdom zijn er workshops voor penningmeesters. Voorzover men weet, zijn alle penningmeesters terughoudend met richtbedragen.

Parochie 2 (verbreden en verdiepen)

Uitvoering:

De parochie steekt veel energie in verbreden en verdiepen. Wat verdiepen betreft, heeft men de huidige gevers gevraagd om hun bijdrage te verhogen. In de brief heeft men daarbij het eerder gegeven bedrag vermeld. Ruim de helft heeft daarop de bijdrage verhoogd. In eerste instantie heeft men bij verdiepen gesegmenteerd in vier groepen, maar dit heeft men weer losgelaten wegens teveel werk. Er worden geen richtbedragen genoemd in de brieven.

Wat verbreden betreft, heeft men gesegmenteerd in drie groepen: nieuwkomers, randkerkelijken die wel contact hebben (kinderen laten dopen, eerste communie e.d.) maar niet bijdragen, en overige randkerkelijke en nominale katholieken die niet bijdragen. Er wordt een 'instaptarief' van maandelijks € 5 gehanteerd, via een periodieke overschrijving of incasso. Van de niet-bijdragers (uitgezonderd nieuwkomers) gaat ongeveer 10% alsnog bijdragen. Niet-bijdragers worden het jaar erop opnieuw benaderd, tenzij ze expliciet aangeven geen bijdrage te willen geven.

Tot slot worden ook toezeggers die niet betalen, gerappelleerd.

Opbrengsten en ervaringen:

In 2008, het eerste jaar van verbreden en verdiepen, heeft men een stijging van de bijdragen van 5% gerealiseerd. De cijfers over 2009 geven weer een lichte daling te zien.

Om inkomsten op peil te houden, moeten de parochies, aldus de penningmeester, af van het vrijblijvende van Kerkbalans als een 'collecte' en moet men naar een presentatie van de lokale parochie als een gezamenlijk project waarbij alle betrokkenen een verantwoordelijkheid hebben. Daartoe stuurt men overigens ook altijd een begroting en afrekening mee. In dit opzicht heeft men zorgen over de komende schaalvergroting en fusieprocessen: hoe 'verkoop' je de nieuwe grote parochie?

Samenwerking en ondersteuning:

Er is geen sprake van samenwerking of overleg met collega penningmeesters. Ook vanuit het bisdom wordt geen ondersteuning afgenomen. Wel heeft men de website Kerkbalans bekeken voor voorbeeldbrieven.

Als concrete vraag voor ondersteuning noemt men het probleem om mensen die bedragen hebben toegezegd, ook daadwerkelijk tot betalen te brengen.

Parochie 3 (verbreden en verdiepen)

Uitvoering:

In de pilot heeft men verbreding toegepast door te bellen na eerst een brief te hebben gestuurd. Dit heeft volgens de penningmeester weinig opgeleverd. Niet-bijdragers krijgen nu voortaan een brief. Persoonlijk ophalen vindt men moeilijk vanwege de negatieve reacties die men heeft ervaren.

Wat verdieping betreft, segmenteert men in bescheiden mate. Kleine gevers krijgen een brief met een verzoek om verhoging. Daarnaast krijgen grote gevers een brief waarin wordt gewezen op de mogelijkheid voor een schenkingsakte. Normale gevers worden verzocht hun bijdragen iets te verhogen.

Bij de uitvoering ondervindt men hinder van het feit dat men met Navision niet uit de voeten kan. Men werkt voor Kerkbalans nog met Kerkhulp.

Opbrengsten en ervaringen:

In 2008, het eerste jaar van verbreden en verdiepen, heeft men een stijging van de bijdragen van 5% gerealiseerd. De cijfers over 2009 vertonen weer een stijging, namelijk met 2%.

De actie rond schenkingsakten was weinig succesvol. Het fiscale voordeel werd veelal door de gevers geïnd, en de parochie bleef zitten met de notariskosten.

Samenwerking en ondersteuning:

Er is geen sprake van samenwerking of overleg met collega penningmeesters. Ook vanuit het bisdom wordt geen ondersteuning afgenomen. De website Kerkbalans vindt men teveel PKN-georiënteerd.

Men is wel geïnteresseerd in good practices vanuit de r.-k. parochies. Met name zit men met de vraag hoe de basis van geldgevers te verbreden.

Parochie 4 (verbreden en verdiepen)

Uitvoering:
De penningmeester is nieuw en kan weinig vertellen over de pilot in 2008. Wat verbreden en verdiepen betreft, is men slechts in bescheiden mate actief. Verdiepen probeert men alleen bij jongeren tot 25 jaar. Men geeft hen een richtbedrag van € 30. Wat betreft verbreden heeft men indertijd een training gehad in het langsbrengen en ophalen van de brieven.
Met Navision kan men goed overweg.

Opbrengsten en ervaringen:
De opbrengsten in 2008, het jaar van de pilot, bedroegen een plus van ruim 5% ten opzichte van een jaar eerder. In 2009 is sprake van een stabilisatie.
Men vindt niet zozeer dat de geldwerving verbeterd moet worden, maar veeleer het pastorale aanbod. Dit geldt met name ten aanzien van jongeren. M25 vindt men een geslaagd voorbeeld.

Samenwerking en ondersteuning:
De penningmeester is nieuw, en heeft op dit moment nog geen behoefte aan ondersteuning. Overleg vindt plaats met penningmeesters in de nieuwe grote parochie, en uiteraard met de beheerscommissie van de eigen lokale gemeenschap.

3.3 Grote inzet en positieve ontwikkeling van de opbrengst

Gemeente 5

Uitvoering:

De gemeente maakt in de aanschrijving onderscheid tussen drie groepen:

1. Een brief voor huishoudens die al bijdragen, inclusief het verzoek deze bijdrage te verhogen.
2. Een brief voor huishoudens die buiten de gemeente wonen, maar wel willen bijdragen.
3. Een brief voor 'buitenkerkelijke' niet-bijdragende huishoudens. Deze groep is in 2007 voor het eerst benaderd als onderdeel van Nieuwe Stijl en dit leverde direct 20% meer opbrengst op.

Iedereen krijgt dezelfde folder toegestuurd die door de gemeente helemaal zelf wordt samengesteld (de landelijke versie is te algemeen). De afgelopen jaren is deze folder steeds eenvoudiger geworden en bevat momenteel alleen enkele foto's en heel kort wat Kerkbalans op moet brengen om de begroting sluitend te laten zijn. Aldus wil men de drempel voor minder kerkelijke (en niet-bijdragende) huishoudens laag houden.

De gemeente is een kleine gemoedelijke gemeenschap waardoor de lopers slechts een klein aantal huishoudens hoeven te bezoeken (waardoor ze gemotiveerd blijven) en hiermee zoveel mogelijk persoonlijk contact hebben. Ook wat betreft de automatisering volstaat het eigen aanschrijvingsbestand dat in de nabije toekomst wellicht wordt gekoppeld aan de LRP (LedenRegistratie Protestantse Kerk).

Opbrengsten en ervaringen:

De gemeente kent een stijgende opbrengst door ieder jaar de kwaliteit van de aanschrijving te verbeteren (steeds korter en persoonlijker) en veel energie te steken in persoonlijk contact. Het lukt ieder jaar weer enkele niet-bijdragende huishoudens over te halen. Hoewel de meerjaren-begroting voorlopig haalbaar lijkt, zijn er toch zorgen over de vergrijzing in de gemeente.

Samenwerking en ondersteuning:

Er is sprake van informeel overleg met andere kerkrentmeesters binnen de classis maar heel veel stelt dit niet voor. Na een gesprek met een Kerkbalansadviseur en de dvd Nieuwe Stijl is men zelf aan de slag gegaan: analytisch de landelijke input bekijken en vervolgens vertalen naar de lokale context.

Gemeente 6

Uitvoering:

De gemeente is in 2009 gestart met Nieuwe Stijl. Dit houdt vooral in dat men is gaan verdiepen: men benadert de leden met nieuwe 'opgefriste' brieven waarin de gemiddelde landelijke bijdrage per lid als richtbedrag wordt weergegeven (de gemeente zit ver daaronder). Verder worden in de aanschrijving doelgroepen naar leeftijd onderscheiden. Niet-gevende huishoudens worden op dezelfde wijze benaderd (behalve een groep die heeft aangegeven niets met de kerk te maken willen hebben).
De gemeente heeft tot intensivering van Kerkbalans besloten na inventarisering van de inkomsten en de samenstelling van de gemeente aan de ene kant en de uitgaven (i.c. een kostbaar onderhoudsplan voor het kerkgebouw en het op peil houden van de personele bezetting) aan de andere kant. Het werd tijd om de gemeenteleden te motiveren en ze te laten inzien wat er nodig is om de 'boel draaiende te houden'.
Het materiaal wordt persoonlijk afgegeven en opgehaald waarmee de gemeente een vinger aan de pols kan houden bij haar leden. De gemeente is klein met veel actieve vrijwilligers waardoor er voldoende lopers zijn.

Opbrengsten en ervaringen:

Het geefgedrag is de afgelopen jaren verbeterd, maar er is daarnaast ook sprake van een daling van het aantal gevende huishoudens. Per saldo heeft dit toch geresulteerd in stijgende opbrengsten. Dit geeft hoop voor de toekomst, hoewel het een uitdaging zal blijven om de begroting rond te krijgen.

Samenwerking en ondersteuning:

De gemeente werkt vrij intensief samen met naburige gemeenten, ook wat betreft Kerkbalans. Ondersteuning is op dit moment niet nodig; men werkt eerst intern de nieuwe strategie verder uit (wat ook een proces is dat moet worden afgestemd op de lokale situatie) en als dat vastloopt kan er altijd nog iemand van buiten komen helpen. De website van Kerkbalans functioneert onderwijl als informatiebron.

Gemeente 7

Uitvoering:

De gemeente is sinds twee jaar de huishoudens gerichter gaan benaderen. Allereerst is er een folder (die voor iedereen hetzelfde is) waarin helder wordt aangegeven waarvoor Kerkbalans nodig is (een speciaal team dat via het eigen werk ervaring heeft met communicatie, heeft hiervoor gezorgd). Vervolgens zijn er vier brieven: één voor nieuwe huishoudens, één voor niet-bijdragende huishoudens, één voor huishoudens die tot € 250 bijdragen en één voor huishoudens die € 250 of meer bijdragen. Binnen iedere doelgroep wordt nog onderscheid gemaakt tussen jongeren (18-25 jaar) en de rest (25 jaar en ouder). Het materiaal kent ook nog een toezeggings- en machtigingsformulier waarin wordt verzocht de eerder gegeven bijdrage te verhogen. Hierbij wordt in groepen gesegmenteerd. De aanpak lijkt afkomstig van Nieuwe Stijl, maar dit is niet zo; deze strategie was zelfs onbekend.

De automatisering ondersteunt de gedifferentieerde aanpak van Kerkbalans goed (middels het pakket Baruch met eigen bewerking van de gegevens); men hoopt dat de mogelijkheden na introductie van LRP in ieder geval hetzelfde zullen blijven en liefst verbeteren.

De gemeente hecht er belang aan dat de lopers het materiaal persoonlijk afgeven en ophalen, dat is veel beter dan per post (‘dan krijg je echt minder reacties terug’).

Opbrengsten en ervaringen:

In 2009 zijn er fouten gemaakt met de uitvoering van Kerkbalans waardoor sommige huishoudens niet op de juiste wijze of helemaal niet werden benaderd. Daardoor was de opbrengst lager dan in 2010. Voor 2011 wordt eenzelfde opbrengst verwacht als in 2010. De tendens is dat er minder gevers komen, maar dat per huishouden wel meer wordt bijgedragen (waardoor het netto resultaat hetzelfde blijft). Het lukt de gemeente dus door de nieuwe, meer persoonsgerichte aanpak om de (weliswaar kleiner wordende) trouwe kern van bijdragende huishoudens meer te laten geven. Via de aanschrijving van nieuwe leden komen af en toe nieuwe gevers binnen maar dit gaat om kleine aantallen. De specifieke aanschrijving van jongeren heeft in 2011 gezorgd voor een verdubbeling van het aantal gevende jongeren. Zij geven lage bedragen en hierdoor is de winst in absolute zin niet groot; maar ze zijn toch maar wel ‘binnen’ en helpen de uitstroom van oudere gevers door sterfte te compenseren.

Samenwerking en ondersteuning:

De (grote) gemeente voert Kerkbalans volledig zelfstandig uit. Dit is mogelijk omdat veel specialisten zich voor de gemeente inzetten waardoor men zelf tot kwaliteitsverbetering kan komen.

Parochie 5

Uitvoering:

De parochie maakt in de aanschrijving voor Kerkbalans onderscheid tussen vier categorieën:

1. Huishoudens die via automatische incasso geven; zij krijgen een brief met daarin het bedrag dat ze vorig jaar hebben gegeven en het verzoek dit iets te verhogen. Dit gebeurt op subtiele en algemene wijze waardoor negatieve reacties uitblijven.
2. Huishoudens die per notariële akte geven (enkelen per jaar), krijgen een specifieke brief wanneer deze akte afloopt.
3. Huishoudens die op andere wijze geven, ontvangen een brief met verzoek tot een nieuwe bijdrage (zonder verzoek om verhoging).
4. Huishoudens die nog niet hebben bijgedragen, ontvangen een brief met het verzoek dit te gaan doen. Hierop wordt mondjesmaat gereageerd.

Het onderscheid in de aanschrijving heeft de parochie op eigen initiatief ontwikkeld en is niet ontleend aan de strategie Nieuwe Stijl (waarvan men wel op de hoogte is). Deze aanpak wordt uitgevoerd met behulp van Navision, hetgeen na een moeizame start nu goed loopt. De parochie heeft voldoende vrijwilligers om Kerkbalans goed uit te voeren. Het automatiseringsgedeelte komt volledig voor rekening van de penningmeester.

Eens in de zoveel jaar wil de penningmeester de Kerkbalans 'opschudden'; misschien wordt het daarvoor weer eens tijd. Een aantal jaar geleden koos men ervoor bij de mensen aan te bellen met het verzoek een bijdrage te geven. Dit had echter weinig resultaat.

Opbrengsten en ervaringen:

De parochie kende enkele jaren geleden een positieve ontwikkeling van de opbrengst, maar de bijdragen in 2010 vielen wat tegen en er zijn ook wat zorgen voor de nabije toekomst. Perikelen op parochieel niveau (een nieuwe pastoor die inmiddels op negatieve wijze de parochie alweer heeft verlaten, waardoor men nu zonder zit), de als conservatief ervaren koers van het bisdom en de onthullingen rondom seksueel misbruik hebben volgens de penningmeester een negatief effect op de opbrengst gehad. Tevens is er sprake van flinke vergrijzing en mede hierdoor zijn er weinig nieuwe mogelijkheden.

Samenwerking en ondersteuning:

Er zijn allerlei fusie-ontwikkelingen (deze vindt men ongewenst, want de eventuele nieuwe pastoor die daaraan verbonden is, 'heeft ook een negatief imago') waardoor de uitvoering van Kerkbalans wellicht gaat veranderen, maar vooralsnog wordt de actie zelfstandig uitgevoerd.

Parochie 6

Uitvoering:

De parochie maakt in de aanschrijving onderscheid tussen drie groepen (die wel allemaal de landelijke folder krijgen):

1. Trouwe gevers die bovengemiddeld bijdragen worden benaderd met het verzoek of ze, ondanks dat ze al ruimhartig geven, hun bijdrage willen verhogen.
2. Huishoudens die onder het (parochie-)gemiddelde bijdragen, krijgen een brief waarin staat wat er gemiddeld in de parochie wordt gegeven en met het verzoek dit ook te gaan doen.
3. Huishoudens die al enkele jaren niet hebben gegeven ('zijn gestopt'), worden benaderd met het verzoek weer te gaan bijdragen.

Er is ook nog een groep huishoudens die niets met de parochie te maken wil hebben; zij worden niet benaderd. De differentiatie in aanschrijving was er al voor de introductie van Nieuwe Stijl. De ervaren penningmeester is destijds begonnen met gewone algemene brieven maar is stapje voor stapje Kerkbalans gaan verbeteren. Dit was nodig om bijvoorbeeld het personeel in de parochie op peil te kunnen houden.

De penningmeester houdt zelf (via Kerkhulp) de bijdragende huishoudens in het vizier. Een koppeling met de ledenadministratie ontbreekt, maar door de kleine omvang van de parochie is dit niet erg.

Het materiaal wordt persoonlijk afgegeven en opgehaald, met uitzondering van het buitengebied van de parochie (per post). De parochie heeft hiervoor voldoende wijkcontactpersonen.

Opbrengsten en ervaringen:

Ondanks de economische crisis kende de parochie in de afgelopen jaren een positieve ontwikkeling van de opbrengst. Ook voor 2011 zijn de verwachtingen gunstig (meer verhoogde dan verlaagde toezeggingen). De parochie leunt wel op enkele oudere grote gevers en in de toekomst kan verdere vergrijzing een gevaar vormen. De kunst is om jonge huishoudens zo subtiel te benaderen dat ze niet kunnen of willen weigeren en om vervolgens te proberen hun bijdrage te laten groeien. De parochie wacht af welke consequenties een reorganisatie in het bisdom heeft. Vooralsnog wordt berichtgeving hierover positief gebruikt voor Kerkbalans: laten zien wat er nodig is om de parochie overeind te houden (o.a. door te verwijzen naar volledige personele bezetting).

Samenwerking en ondersteuning:

Wat betreft Kerkbalans werkt de parochie niet samen met andere parochies. Wel is er in algemene zin contact met parochies binnen het samenwerkingsverband. De penningmeester heeft enkele informatiebijeenkomsten van het bisdom bezocht over Kerkbalans Nieuwe Stijl. Verdere ondersteuning is niet gewenst, de penningmeester heeft enkele informatiebronnen (website Kerkbalans, map Nieuwe Stijl) die voldoende zijn om Kerkbalans te verbeteren.

Parochie 7

Uitvoering:

De parochie is enkele jaren geleden begonnen met een meer persoonlijke aanschrijving waarbij parochianen directer werden aangesproken op de noodzaak om te geven. De parochie probeert sindsdien ieder jaar opnieuw de aanschrijving verder te verfijnen. Ook is er een bedankbrief geïntroduceerd die op het einde van het jaar (dus net voorafgaand aan Kerkbalans) wordt verstuurd. Bijdragende huishoudens worden hierin bedankt en niet-bijdragende huishoudens verzocht te gaan geven. In principe is de brief voor iedereen hetzelfde opgesteld (dus ook voor niet-bijdragende huishoudens, en dus zonder segmentatie naar hoogte en zonder verwijzing wat huishoudens de jaren ervoor gaven). Maar ieder jaar vindt er wel een gerichte extra benadering plaats, zoals een speciale brief voor huishoudens die zijn gestopt met bijdragen, voor huishoudens die een lage bijdrage geven en – in het afgelopen jaar - voor huishoudens die geld hebben toegezegd zonder het daadwerkelijk te betalen. Ook worden ouders van communicanten en vormelingen subtiel gewezen op het belang om aan de parochie bij te (blijven) dragen.

De brieven worden door vrijwilligers in de brievenbus gedaan en parochianen kunnen zelf hun reactie insturen (‘persoonlijk ophalen past niet zo in de cultuur van het dorp’). Automatiseringsmogelijkheden om de uitvoering van Kerkbalans te ondersteunen staan nog in de kinderschoenen.

Opbrengsten en ervaringen:

Na de eerste intensivering van Kerkbalans enkele jaren geleden schoot de opbrengst direct met eenderde omhoog en ook daarna is de tendens nog gestaag positief. Zo leverde de specifieke benadering van huishoudens die waren gestopt met bijdragen, nog aardig wat op. Dit gold niet voor de actie waarbij huishoudens werden verzocht om meer te gaan geven; blijkbaar zit er niet veel rek bij deze huishoudens.

Er vallen regelmatig bijdragers weg door overlijden, maar de parochie heeft ook nieuwe en veelal jonge bijdragende huishoudens die dit verlies compenseren. Het streven is om nog een sprong te maken, maar dan zal daarvoor hard moeten worden gewerkt.

Samenwerking en ondersteuning:

De parochie overlegt met regelmaat met andere penningmeesters binnen het dekenaat. Hieruit vloeien aanpassingen van de uitvoering voort. Ander overleg of ondersteuning is niet nodig. De website van Kerkbalans wordt niet geraadpleegd, van Nieuwe Stijl heeft men wel eens gehoord, maar deze strategie is verder niet bekend of gewenst.

3.4 Grote inzet, maar geen positieve ontwikkeling van de opbrengst

Gemeente 8

Uitvoering:

De gemeente heeft één brief voor huishoudens die jaarlijks bijdragen en één brief voor niet-bijdragende huishoudens. In de brief staat continuering van het pastoraat als doelstelling van de gemeente centraal en hiervoor is een sluitende begroting nodig. Om dit te realiseren worden bijdragende huishoudens verzocht 2 tot 3% meer te gaan geven. In 2010 was dit niet nodig, de begroting was sluitend. Alle benaderde huishoudens krijgen ook een toezeggingsformulier (met voor de bijdragende huishoudens een overzicht van wat ze de afgelopen twee jaar hebben gegeven) waarop men de wijze van betaling kan aangeven (met voorkeur voor automatische incasso). De landelijke folder van Kerkbalans wordt niet meegezonden; dan zou de enveloppe te veel informatie gaan bevatten.

De gemeente heeft zes deelgebieden waarbinnen de verspreiding zelf wordt geregeld. De enveloppe wordt in de bus gedaan en persoonlijk opgehaald, wat in een gemeente met veel buitengebied nogal intensief is. De samenstelling van het materiaal gebeurt centraal (vanuit Baruch worden in Excel selecties gemaakt waarmee de brieven worden gevuld).

Opbrengsten en ervaringen:

De opbrengst leek in 2010 een aflopende weg te zijn ingeslagen, maar in 2011 zijn er toch weer meer toezeggingen en is de gemiddeld toegezegde bijdrage ook hoger. Er zijn wel zorgen voor de nabije toekomst: de vergrijzing met daaraan gekoppeld de mogelijke uitstroom van enkele grote gevers zal moeilijk opgevangen kunnen worden door nieuwe aanwas (ook omdat er geen nieuwbouw is).

Samenwerking en ondersteuning:

De gemeente overlegt middels de kerkenraad met drie naburige gemeenten en ook Kerkbalans wordt hierin besproken. De gemeente is geïnspireerd door Nieuwe Stijl (onder andere wat betreft de brief voor de niet-bijdragende huishoudens) en is tevreden over dit landelijke initiatief. Wel is het de kunst om de landelijke ideeën te projecteren op de lokale omstandigheden. En zeker in landelijk gebied is het moeilijk de intensivering van het persoonlijke contact te verwezenlijken. De gemeente wenst nog landelijke sturing om de digitale mogelijkheden ten behoeve van Kerkbalans (benadering via mobiel of email) te ontwikkelen zodat ook de jonge generatie kan worden bereikt.

Gemeente 9

Uitvoering:

De gemeente benadert alle actieve leden vanaf 21 jaar (ongeveer 60% van ledenbestand). De gemeente heeft informatieavonden van Nieuwe Stijl gevolgd en dit heeft geresulteerd in een pilot in één van de vier wijkgemeenten. In deze wijkgemeente wordt per bijdragend huishouden gevraagd of de bijdrage kan worden verhoogd (u geeft 'x' euro, zou u 'y' euro willen gaan geven). Tevens is er een aparte brief voor huishoudens die al twee of meer jaar niet meer bijdragen. In deze brief staat hoe hard het geld nodig is. Als men toch niet wil bijdragen, wordt de mogelijkheid geboden de gemeente te verlaten. Eind 2011 wordt de pilot geëvalueerd en bij een positieve beoordeling wordt deze vorm ook ingevoerd in twee andere wijkgemeenten waar nu niet-bijdragende huishoudens op dezelfde manier worden benaderd, maar bijdragende huishoudens meer in algemene zin. Er is ook nog een kleine bijzondere wijkgemeente die de huishoudens met één brief benadert; dit zal gezien de aparte status zo blijven. De gemeente is bezig met de conversie van haar leden naar de LRP en hoopt dat met de koppeling aan het bestand met het geefgedrag van de leden er meer mogelijkheden ontstaan voor selecties. Bij bijdragende huishoudens wordt het materiaal persoonlijk afgegeven én opgehaald (waarvoor ieder jaar net genoeg lopers zijn). De niet-bijdragende huishoudens worden per post benaderd, anders leidt dit tot scheve gezichten bij de lopers.

Opbrengsten en ervaringen:

In 2010 waren de vooruitzichten van de opbrengst niet gunstig. Daarom is een extra actie gehouden onder kernleden van 50 jaar en ouder met de vraag of ze € 50 of meer willen overmaken. Deze actie was ook nodig om de renovatie van een kerkgebouw te verwezenlijken (die eigenlijk zou worden bekostigd met de verkoop van een ander gebouw wat maar niet lukt). De extra actie leverde € 30.000 op en hiermee was de opbrengst in 2010 hoger dan in 2009. Door vergrijzing zullen minder mensen gaan geven maar in 2011 zal de opbrengst nog vergelijkbaar zijn met die van 2010 zonder de extra actie.

Samenwerking en ondersteuning:

De gemeente voert Kerkbalans volledig zelfstandig uit. In het verleden heeft een uitgebreide oriëntatie Nieuwe Stijl plaatsgevonden en die wordt nu geïmplementeerd.

Gemeente 10

Uitvoering:

De gemeente benadert alle doop- en belijdende leden vanaf 21 jaar. Bijdragende huishoudens krijgen een folder met brief waarin wordt verzocht hun bijdrage te verhogen. In 2011 zijn huishoudens die de laatste drie jaar niets hebben bijgedragen, benaderd met een specifieke folder en acceptgiro. Dit lijkt vooralsnog geen groot succes. In juni vindt altijd een herhaling van Kerkbalans plaats voor de huishoudens die nog niet hebben gegeven (terwijl ze dit eerdere jaren wel deden).

Naar aanleiding van de start van Nieuwe Stijl heeft de gemeente een commissie ingesteld om Kerkbalans te verbeteren door Nieuwe Stijl te implementeren. Men is nu begonnen met verbreding en wil in de toekomst gaan verdiepen door het verzoek om een hogere bijdrage te richten aan diverse doelgroepen.

Met de nabije conversie naar de LRP wil de gemeente zelf selecties op het ledenbestand gaan uitvoeren, iets wat nu nog wordt gedaan door de SMRA. Het persoonlijke contact bij de afgifte en het ophalen van het materiaal is essentieel en gelukkig heeft de gemeente hier voldoende mensen voor. Als bij dit contact blijkt dat men niet geïnteresseerd is, wordt gevraagd of men gemeentelid wil blijven en, zo niet, wordt er een uitschijvingsformulier achtergelaten.

Opbrengsten en ervaringen:

De opbrengst is in 2010 uiteindelijk meegevallen (geen daling in vergelijking met 2009, misschien zelfs lichte stijging). Toch zijn er zorgen voor de continuïteit (Kerkbalans is de kurk waar de gemeente financieel op drijft): de huidige groep gevers is een te select clubje van ouderen. Om deze reden zal Nieuwe Stijl verder worden uitgewerkt.

Samenwerking en ondersteuning:

De gemeente is recent gefuseerd en met deze gemeente is er één aanpak. De kerkrentmeester probeert veel draagvlak te creëren in de kerkenraad (onder andere door de dvd van Nieuwe Stijl te tonen). De Kerkbalans-adviseur heeft veel nieuwe ideeën in de gemeente neergelegd, alleen uitvoering ervan is lastig in een stedelijk gebied met weinig gezinnen en veel studenten en allochtonen. De gemeente wenst ondersteuning in hoe je het contact met vooral de niet-bijdragende leden verbetert (‘hoe zorg je er voor dat je je schaapjes kent’).

Parochie 8

Uitvoering:

De huishoudens worden via gepersonaliseerde brieven aangeschreven, echter zonder een differentiatie naar doelgroep. Iedereen ontvangt dus hetzelfde algemene verzoek, ook niet-bijdragende huishoudens. Met Kerkbalans Nieuwe Stijl is men onbekend (de penningmeester is pas 1 jaar in zijn functie actief en geeft aan nog niet goed op de hoogte te zijn). De uitvoering van Kerkbalans vindt plaats volgens vast stramien en de afstemming met de vrijwilligers en de ledenadministratie verloopt hierdoor goed (‘iedereen weet waar hij aan toe is’).

Opbrengsten en ervaringen:

De opbrengst is licht dalende, maar deze ontwikkeling is nog niet urgent. Men wacht af wat de toekomst zal brengen.

Samenwerking en ondersteuning:

De parochie voert Kerkbalans helemaal zelfstandig uit en bij continuering van de huidige actie is ondersteuning en verandering ook niet gewenst.

Parochie 9

Uitvoering:

Reeds bijdragende huishoudens worden via gepersonaliseerde brieven aangeschreven met informatie over het bedrag dat ze het jaar ervoor hebben gegeven. Hen wordt verzocht een nieuwe bijdrage te geven, maar de hoogte ervan staat volkomen vrij. Huishoudens die stoppen met hun bijdrage, worden met een specifieke brief benaderd met de vraag of ze hun besluit willen herzien. En als dit niet zo is, dan wordt gevraagd of ze nog wel het parochieblad willen ontvangen (wellicht wordt aan huishoudens die dit willen in de nabije toekomst hiervoor een vergoeding gevraagd). Niet-bijdragende huishoudens worden niet benaderd, dit vindt men volkomen nutteloos.

De aansluiting bij Navision is nog niet afgerond (waardoor de ledenadministratie niet altijd up-to-date is) maar als dat wel is gebeurd, zal ook de koppeling met Kerkbalans worden gemaakt. Huishoudens ontvangen de folder en de brief in hun brievenbus, reacties worden persoonlijk opgehaald. Het is moeilijk het aantal benodigde vrijwilligers op peil te houden. Intensivering (recent en wellicht in de toekomst) zal organisatorisch vooral voor rekening zijn van de penningmeester, de 'lopers' hebben hier weinig mee te maken.

Opbrengsten en ervaringen:

Recente ontwikkelingen zijn licht negatief en ook voor 2011 is men niet optimistisch (mede door het 'rumoer' in de R.-K. Kerk). Als de opbrengst verder daalt, wil men afhakende huishoudens nog intensiever (met beter materiaal) benaderen (deze benadering kent momenteel een lage respons met ook nog eens lage bijdragen).

Samenwerking en ondersteuning:

De parochie vormt met twee andere parochies een cluster. Hiermee wordt op tal van terreinen overlegd, maar niet over Kerkbalans (de andere twee parochies doen niet mee met Kerkbalans). Uit de als positief ervaren voorlichtingsbijeenkomsten van het bisdom is de verbredingsslag voortgekomen. Verder maakt men gebruik van het landelijke materiaal; de website van Kerkbalans wordt niet bezocht. Al met al is men tevreden over het huidige verloop en wenst men dit in de nabije toekomst te continueren.

Parochie 10

Uitvoering:

Kerkbalans is te 'landelijk', de parochie houdt een eigen variant. Zo is er een betere afstemming op de mensen die er in de parochie wonen. De penningmeester kent Nieuwe Stijl wel, maar ook hiervoor geldt dat te weinig rekening wordt gehouden met de samenstelling van de parochie ('ook al krijg je maar € 2, wees blij met wat je krijgt').

De parochie benadert half december de bijdragende huishoudens met een overzicht wat ze hebben gegeven. Tevens wordt verzocht in het nieuwe jaar opnieuw te geven. Er wordt ook een richtbedrag gegeven; verder wordt eens in de drie jaar gevraagd de bijdrage te verhogen.

Niet-bijdragende huishoudens (huis aan huis, dus ook niet-katholieken) worden eens in de drie jaar benaderd met een specifieke brief.

De penningmeester doet in deze kleine parochie alles alleen. Hij stopt de enveloppen in de brievenbus en ontvangt de bijdragen nagenoeg uitsluitend via automatische incasso.

Opbrengsten en ervaringen:

In 2010 werden bijdragende huishoudens gevraagd hun gift te verhogen en werden ook niet-bijdragende huishoudens benaderd (hierop reageerden enkele tientallen huishoudens, vooral degenen die nieuw in de parochie zijn komen te wonen). Hierdoor was in 2010 de opbrengst iets hoger dan in 2009. Maar in het algemeen zijn er door vergrijzing dalende inkomsten. Voorlopig zal de parochie het, mede door inkomsten uit verhuur van gebouwen, nog wel even volhouden.

Samenwerking en ondersteuning:

De penningmeester overlegt jaarlijks met de andere parochies binnen het dekenaat over de uitvoering (waarbij ook iemand van het bisdom aanwezig is). Hierbij worden onder andere de richtbedragen op elkaar afgestemd. Andere wensen voor ondersteuning zijn er niet, men is tevreden met hoe het nu gaat.

3.5 Conclusies

In de geïnterviewde pilotgemeenten en –parochies lijkt wat betreft verbreden het effect niet heel groot en ondertussen weggeëbd, of het is onduidelijk of men nieuwe groepen gevers heeft kunnen vasthouden. Bij verbreden blijkt de drempel voor jongere generaties toch wel erg hoog te zijn.
Verdiepen lijkt meer succesvol. Sommige parochies en gemeenten doen dit via segmentatie, anderen sturen iedereen dezelfde brief. Gemeenten noemen vaker percentages en (soms zelfs doelgroepspecifieke) richtbedragen, hetgeen succesvol blijkt te zijn. Parochies beperken zich veelal tot een verzoek om verhoging in algemene zin.
Er is nauwelijks sprake van samenwerking (of dan uitsluitend binnen de context van een fusie) en er is ook geen grote ondersteuningsbehoefte. Wellicht is daar de ontwikkeling van de opbrengst in deze pilotgemeenten en –parochies (nog) te gunstig voor.
De website van Kerkbalans is nauwelijks een bron van informatie. Iedere kerkrentmeester of penningmeester heeft zijn eigen werkwijze en zijn eigen informatiebronnen.

De meeste actieve gemeenten en parochies benaderen niet-bijdragende huishoudens op specifieke wijze. Een positieve respons levert dit nauwelijks op, en er zijn ook enkele gemeenten en parochies die het zinloos achten om leden te benaderen die nog nooit hebben bijgedragen. Wel benaderen zij leden die zijn gestopt met bijdragen.
Het verzoek aan bijdragende huishoudens om te verhogen is gangbaar, zonder echte segmentatie. Bij deze vorm van verdiepen communiceert men expliciet over de specifieke situatie van de geloofsgemeenschap en wat er nodig is om de zaak financieel draaiende te houden. De landelijke folder vindt men hiervoor niet toereikend.
De actieve gemeenten en parochies weten hun opbrengst goed op peil te houden (al is het soms maar net of met een extra inspanning) en hun zorgen over de opbrengst zijn dan ook niet groot. Als ze er al zijn, gaan ze over de toenemende vergrijzing en de uitstroom van grote gevers. Een deel wacht deze ontwikkelingen af en ziet wel hoe ermee om te gaan, een ander deel wil verder met verbreden en verdiepen, en wil de nieuwe automatiseringsmogelijkheden hiertoe benutten.
Het verschil in succes blijkt vooral te maken te hebben met de kwaliteit en intensiteit van de activiteiten. Bij de geïnterviewden die geen hogere opbrengst behalen, is de uitvoering van verbreden of verdiepen nogal vlak.

Overleg en samenwerking over de uitvoering van Kerkbalans is vooral ad hoc en informeel. Ondersteuning heeft men vaak niet nodig of al in het verleden gehad. Men informeert zich op zeer verschillende wijze, en deze actieve parochies en gemeenten kenmerken zich door een nogal eigenzinnige opstelling. Men heeft veel zelfvertrouwen en zoekt het grotendeels zelf wel uit. Voor zover er een ondersteuningsbehoefte wordt geformuleerd, heeft deze betrekking op *best practices*, informatie over het effect van brieven, de beste manier om te rappeleren, de inzet van digitale media, en de vraag hoe contact te leggen en te onderhouden met niet-bijdragende leden.

Onderzoek en advies over religie en samenleving

Het Kaski is een expertisecentrum op non-profitbasis voor vragen over religie en samenleving. We hebben een lange ervaring als één van de oudste sociaal-wetenschappelijke instituten van Nederland. U kunt bij ons terecht voor allerlei vormen van onderzoek, zowel kwalitatief (o.a. focusgroepen en evaluatieonderzoek) als kwantitatief (o.a. enquêtes en prognoses).

Wij streven naar een zo breed mogelijke dienstverlening en bieden naast onderzoek ook beleidsadvisering en ondersteuning aan.

Het Kaski heeft een samenwerkingsovereenkomst met de Radboud Universiteit Nijmegen en is lid van de Vereniging voor Beleidsonderzoek.

Ons instituut is in het bezit van het kwaliteitscertificaat ISO 9001:2008.

Toernooiveld 5
6525 ED Nijmegen

Postbus 6656
6503 GD Nijmegen

Telefoon:
024 - 365 35 31

www.ru.nl/kaski
info@kaski.ru.nl